

«کار آفرینی، اشتغال و توسعه منابع انسانی در بخش کشاورزی»، (دکتر ایرج ملک محمدی)،

عدم توجه کارشناسانه به کشاورزی، کشورهای در حال توسعه را در طول زمان با مسائل پیچیده‌تر و عمیق‌تری در بحران اقتصادی به ویژه از بُعد اشتغال روبرو کرده است. در کشور ما نیز کم‌توجهی به عرصه‌های توانمند تولید در کشاورزی و نیز منابع طبیعی سبب بروز عوامل فرساینده و ورود بی‌سابقه رانت‌خواران به آن به صورت مختلف از جمله زمین‌خواری، حذف نیروی کار از میدان تولید، تخریب مناطق مرتعی و جنگلی، قطع درختان جنگل و قاچاق چوب، تصرف زمینهای کشاورزی و تغییر کاربری آنها، با هدف دستیابی به ثروتهای باد آورده شده است. به نحوی که آینده کشاورزی ما را با چالشها و حتی بحرانهای جدی مواجه کرده است.

مشکل جدی رشد جمعیت در حالی شکل گرفته است که صنعت و کشاورزی توان پاسخ به آن را نداشته و ندارند. به این معنی که جمعیت کشورمان تا سال ۱۴۰۰ در محدوده‌ای بین ۸۷ الی ۹۲/۳ میلیون نفر قرار خواهد داشت که این خود نشان از رشد تقاضا برای محصولات کشاورزی (غذا) و فرآورده‌های کشاورزی است.

اینها فقط بخش محدودی از وضع و آینده کشاورزی کشور را ترسیم می‌کنند و بی‌تردید عوامل متعدد دیگری نیز هستند که به نوبه خود این بخش را با مشکل اساسی مواجه می‌سازند و باید درباره آنها تحقیق و بررسی صورت گیرد و به نحوی نقش بازدارندگی آنها کاهش یابد تا با کاهش این بخش بهتر بتواند برای تأمین نیاز جامعه و صادرات نفتی، در میدان اقتصادی، به رقابت سازنده با دیگر بخشها بپردازد و نقش خود را در توسعه فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی کشور با توانمندی ایفا کند.

یکی از تمهیدات رشد کشاورزی به ویژه در خصوص اشتغال، حرکت از خود اشتغالی نیروی کار و کسب دستمزدهای بی‌قاعده به سمت کسب دستمزدهای قاعده‌مند است که این وضع هنوز متأسفانه در کشاورزی ایران پدید نیامده است. این حرکت را می‌توان تحت تأثیر دو فرایند موازی دانست:

۱- در شرایط فعلی نقش اشتغال کشاورزی در اقتصاد در حال کاهش است.

۲- وضعیت اشتغال در کشاورزی در سطوح اولیه است که به همین دلیل در فرایند رشد، رو به کاهش می‌گذارد.

این طرح پژوهشی که با هدف کلی بررسی اشتغال، کارآفرینی و توسعه منابع انسانی در بخش کشاورزی به انجام رسید، توانست به اهداف زیر دست یابد:

۱- بررسی جایگاه و اهمیت بخش کشاورزی در فرایند توسعه،

۲- بررسی سرمایه و سرمایه‌گذاری در کشاورزی،

۳- بررسی کارآفرینی در بخش کشاورزی،

۴- بررسی آموزش کارآفرینی،

۵- بررسی وضعیت اشتغال در بخش کشاورزی،

۶- بررسی توسعه منابع انسانی در بخش کشاورزی،

نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که سهم بخش کشاورزی از اشتغال در مقایسه با بخشهای اصلی اقتصادی یعنی صنعت و خدمات در سال ۱۳۸۱، ۲۴/۴ درصد برآورد شده بود که باعث شد بخش کشاورزی مقام سوم را در میان بخشهای اصلی اقتصادی به لحاظ اشتغال‌زایی داشته باشد. این در حالی است که در سال ۱۳۷۵، بخش کشاورزی بعد از بخش خدمات که سهمی معادل ۳۰/۹ درصد در سال ۱۳۵۵ و ۴۵/۲ درصد در سال ۷۵ دارا بوده، به لحاظ ایجاد اشتغال در مقام دوم قرار داشت.

از جمله دلایل کاهش اشتغال در بخش کشاورزی را می‌توان عدم ایجاد اشتغال جدید، خروج کثیری از افراد شاغل در این بخش به سایر بخشهای اقتصادی و نیز کاهش سرمایه‌گذاری در کشاورزی به دلیل جاذبه مشاغل خدماتی کاذب دانست که علاوه بر سختی کمتر کار، درآمد و عایدی بیشتری را در قیاس با کشاورزی به همراه دارند.

در شرایط حاضر بخش نفت و گاز عملاً با ایفای نقش منفی به نحو چشمگیری از توسعه سایر بخشها کاسته است. گو اینکه به هر حال باید از این بخش به خاطر تأمین نیاز کشور سپاسگزار بود. برای احتراز از این پیامد ناصواب باید حتی‌المقدور از سهم بخش نفت و گاز در تولید ناخالص ملی با افزایش سهم سایر بخشهای اقتصادی کاست و از این راه هم منابع و ذخایر نفتی را حفظ کرد و هم سایر بخشهای اقتصادی کشور را فعالتر کرد. با توجه به نقش منفی نفت و گاز در مقابله با کشاورزی، صنایع، معادن و خدمات از یک طرف و به منظور تقدیر از نقش نفت و گاز در حفاظت از موقعیت اقتصادی کشور لازم است منابع نفت و گاز حفاظت گردد. از اینرو بایستی از عایدات نفت برای بازسازی کشاورزی و به روز رساندن آن و حذف واسطه‌ها از چرخه عرضه و تقاضا، نیز تلفیق کشاورزی و صنعت برای صنعتی کردن کشاورزی و همچنین توسعه بخش خدمات که نقش ارزنده‌ای در توسعه و تأمین ارزش افزوده بخش کشاورزی دارند، استفاده و به نحو شایسته‌ای سرمایه‌گذاری شود. چنین سیاستی بی‌تردید می‌تواند نقش بسیار محسوس و مطرحی در کارآفرینی، اشتغال، و توسعه منابع انسانی در کشاورزی و دو بخش دیگر ایفا کند.

این تحقیق نشان داد که کشاورزی ضمن حفظ پایداری محیط می‌تواند به توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور نیز کمک شایسته‌ای بکند. این در حالی است که کشاورزی باید با توجه به حفظ منابع پایه، حفاظت محیط زیست، رعایت سلامتی زیست، تأمین حقوق کارکنان و نیروی انسانی ماهر و غیرماهر، رعایت حدود و کاربری اراضی و مانند آن فعال باشد و نیاز داخلی و خارجی به محصولات کشاورزی اعم از غذایی و غیرغذایی را فراهم آورد. علاوه بر آن، دستاوردهای تحقیقاتی نشان داد که مشکلات بخش کشاورزی اعم از درون‌بخشی و یا برون‌بخشی زیاد بود و نقشی جانکاه در این بخش ایفا می‌کنند. از جمله این مشکلات می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ۱- پایین بودن سطح دانش فنی و حرفه‌ای،
 - ۲- پایین بودن درآمد سرانه،
 - ۳- عدم وجود نظام مناسب قیمت‌گذاری محصولات کشاورزی،
 - ۴- نداشتن یک برنامه دقیق و مناسب برای حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان،
 - ۵- عواملی که بر سرمایه‌گذاری در کشاورزی اثر منفی دارند،
 - ۶- فقدان یک نظام متمرکز، منسجم و پایدار در بخش کشاورزی،
 - ۷- عدم وجود برنامه صحیح برای مشارکت زنان در تولید،
 - ۸- گریز نیروهای مولد از بخش،
 - ۹- وجود واسطه‌های زیاد برای عرضه محصولات تولیدی،
 - ۱۰- ضوابط اداری و اجرایی دست و پاگیر در ارتباط با تسهیلات و خدمات دولتی،
- علاوه بر موارد فوق، مشکلات درون بخش کشاورزی را می‌توان عوامل و شرایطی دانست که ویژه این بخش است و به موقعیت و سرشت آن بستگی دارد. برخی از عمده‌ترین این مشکلات به شرح زیر می‌باشند:
- ۱- سرمایه‌گذاری و تشکیل سرمایه در بخش کشاورزی کم است.
 - ۲- بازاریابی و نظام بازار مناسب برای محصولات کشاورزی وجود ندارد.

۳- مشکل زمین و کوچک بودن قطعه‌ها و مسائل حقوقی مربوط به کوچکتر شدن واحدهای تولیدی کشاورزی،

۴- بهره‌وری پایین و اشتغال بالا،

۵- وجود ضایعات زیاد برای محصولات کشاورزی،

۶- بیمه محصولات کشاورزی که در نظام آزاد تجاری، نقش مؤثری دارد.

بررسی تأثیر سرمایه‌گذاری بر اشتغال در بخش کشاورزی ایران نشان داد که سرمایه‌گذاری در بخش کشاورزی رابطه مثبتی با ایجاد اشتغال در این بخش دارد. به عبارت دیگر ساختار بخش کشاورزی در دوره مورد مطالعه چنان شکل گرفت که سرمایه‌گذاری در این بخش مکمل نیروی کار بوده و باعث افزایش تقاضای نیروی کار و اشتغال می‌گردد. می‌توان گفت که دلیل منطقی این امر در هزینه شدن سرمایه در عوامل مکمل نیروی کار نظیر آماده‌سازی اراضی بیشتر نهفته است. سرمایه‌گذاری در زیر بخش زراعت و باغبانی رابطه مستقیمی با اشتغال آن دارد. یعنی ساختار زیر بخش زراعت و باغبانی چنان شکل گرفته که سرمایه‌گذاری در این زیر بخش مکمل نیروی کار و باعث افزایش تقاضای نیروی کار و اشتغال می‌شود. نقش و جایگاه تخصصها و آموزشهای ارشادی مانند ترویج و آموزش در توسعه بخش کشاورزی بی‌بدیل و غیرقابل انکار است. به عبارت دیگر چنانچه از تخصصها در جایگاه صحیح خود و در کنار هم و هماهنگ با هم استفاده شود، می‌توان به سوی توسعه متوازن و پایدار حرکت کرد. متخصصان ترویج معتقدند که هر گونه نوآوری بر اساس مطالعات و اثبات مزیت نسبی، قابلیت رقابت، سادگی فهم، قابلیت اجرا و قابلیت مشاهده نتایج آن پدیده صورت می‌گیرد.

نتایج این تحقیق به صورت یک مجموعه شش جلدی منضم به مدلها و منشور کارآفرینی مدون و در اختیار معاونت پژوهشی فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران قرار گرفت.

در اینجا لازم است اولاً از سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور که امکانات مالی این طرح را فراهم کرده است و ثانیاً از فرهنگستان علوم جمهوری اسلامی ایران برای پشتیبانی و فراهم کردن زمینه اجرایی این طرح و ثالثاً از اعضای شاخه اقتصاد و ترویج و آموزش گروه علوم کشاورزی فرهنگستان علوم آقایان دکتر عزت‌ا... کرمی، دکتر مجید کوپاهی، دکتر سیروس سلمان‌زاده و دکتر اسماعیل شهبازی که صمیمانه و مشتاقانه پروژه‌های این تحقیق را با تشکیل گروه کاری شایسته اجراء، پیگیری و به نتیجه رسانند، تشکر و قدردانی نمایم و از طرف گروه تحقیق ابراز امیدواری کنم که این مجموعه شش جلدی بتواند در اعتلای هر چه بیشتر بخش کشاورزی به‌ویژه در زمینه اشتغال، کارآفرینی و توسعه منابع انسانی این بخش مؤثر و نافذ باشد.

«تاریخ فقه امامیه (۲)»، (دکتر احمد پاکتچی)،

در این طرح پژوهشی در ادامه مباحث قبلی پیرامون تاریخ تحلیلی فقه امامیه، مطالب زیر به چشم می‌خورد:

- شرح حال و معرفی منابع فقهی خواجه نصیرالدین طوسی و عمادالدین طبری
- بحث در باره هویت و اعتبار کتاب «مصباح الشریعه» و نیز هویت و ارزش فقهی کتاب «جامع الاخبار».
- شرح حال رضی الدین آوی
- سخنی در مورد پاگرفتن مکتب حله و پیوند دانشمندان ایران با این مکتب.
- معرفی شاگردان محقق حلی از جمله محقق آبی (معرفی مبانی اصول آبی و دیدگاه او در باره خبر واحد، اجماع و فقه تطبیقی).
- معرفی حوزه‌های علمی امامیه و فقیهان آن؛ حوزه‌هایی همچون ری، کاشان، طبرستان، گرگان و...
- معرفی حوزه حله و فقیهان آن از قرن ششم (ه ق) به بعد. معرفی کامل رضی الدین ابن طاووس و شرح مفصلی از افکار فقهی و آثار او و نیز بررسی متفکران هم عصر وی.

- معرفی محقق حلّی و آثار او و بررسی دیدگاهها و مبانی اصولی وی. در این مورد، نظر او در بارهٔ مبحثِ الفاظ، خبر واحد، بحث اجماع، مباحث فقهی همچون اصل حفظ ثبات، عدم تجاوز از منطوق و... تفسیر می‌شود.
- در انتها، گرایشهای اصولی و آراء فقهی جمال الدین ابن طاووس و نیز زندگی و آثار او، همچنین آراء یحیی بن سعید حلّی، مورد بررسی قرار می‌گیرد.